

Х. Поленакoвик

НЕКОЛКУ НЕОБЈАВЕНИ ПИСМА ОД ЈОРДАН ЦИНОТ

I

Една од најборбените личности во македонската преродба, Јордан Хаџи Константинов-Цинот, беше личност што, релативно, доста пишуваше и печатеше, и што одржуваше жива кореспонденција со разни луѓе во Белград, Цариград и други места. Неговите написи, објавувани во текот на шестата деценија на минатиот век во разни весници и списанија (најповеќе во „Цариградски весник“, нешто во „Гласник Друштва српске словесности“ од Белград и др.), покрај тоа што дадоа доста податоци за ситуацијата во Македонија во односното време, донесоа и многу материјали за животот и работата на Цинот, особено донесоа многу потресни извештаи за маките што ги поднесувал, за прогоните што го следеле во текот на годините низ цела Македонија.

I

Многу потресна слика за прогоните на коишто бил изложуван Цинот, ни остави тој во опширното писмо, пишувано пред сто години во прогонство и упатено до бугарскиот деец Никола П. Тџчилештов, кој што живееше во Цариград, делувајќи корисно во полза на бугарските интереси пред турските власти. Ова писмо на Цинот, пишувано на 12 април 1863 година, во Гузел Хисар, Мала Азија, каде што беше Цинот во прогонство, иако не е хронолошки прво писмо на Цинот што содржи автобиографски елементи, претстанува навистина „скелет на автобиографија“, какошто го нарече издавачот на писмото Мишев. Денеска нам ни се познати многу подробно разни моменти од животот на Цинот и на македонското општество од времето на петтата-осмата деценија на минатиот век, но во часот кога се објави вопросното писмо на Цинот, 1909 година, тоа претставуваше првокласен извор на запознавање со животот на Цинот. Особено вредно стана писмото со богатият коментар што го даде издавачот на писмото Д. Мишев¹⁾.

¹⁾ Д. Мишев, Едно писмо от проучтия даскал Джинот до Н. П. Тџчилешов, Минало, I, кн. 2, Софија, 1909, 187—202.

Требаше да минат скоро четириесет години од публицирањето на ова писмо од Џинот, па да започне објавувањето на низа писма и книжевни состави на Џинот, што дотогаш не беа познати, а се пазаа во неколку архиви во Белград, најповеќе во архивата на некогашното Друштво српска словесности (денешната Српска академија на науките и уметноста) потоа во Државната архива на СР Србија и во приватни архиви. Новооткриените писма, дописки и книжевни состави на Џинот донесоа низа нови податоци за животот и дејноста на упорниот борец за подобра иднина на македонскиот народ.

Прва работа од Џинот што беше објавена — беше неговата опсежна стихотворба:

„Горка чаша кџаз Лазара“.
„Последна тајна вечера“.

Што Џинот беше ја испеал во Скопје во 1856 година и беше ја испратил во Белград до Друштвото српске словесности за да се напечати во органот на Друштвото, во Гласникот на Друштвото. Отсуството на поезија во стихотворбата беше основна причина што творбата на Џинот остана закопана во архивата на Друштво српске словесности цели сто и две години, додека не ја објавив јас во студијата: „Една необјавена стихотворба на Јордан Хаџи Константинов (Џинот)“²⁾. — По објавувањето на овој труд од Џинот следеше публицирањето на низа други творби, дописи и писма од Џинот. Така во студијата што е посветена на „Драмските обиди на Џинот“³⁾, кон анализата на познатите драмски текстови на Џинот, објавив една дотогаш непозната драмска сцена: „Србија шатаетсја в земелъ своих“, што Џинот беше ја составил во ноември 1856 год. во Скопје и беше ја испратил, како и претходната стихотворба, до Друштвото српске словесности, за да се напечати во органот на Друштвото, но и овој книжевен труд на Џинот ја доживеа судбината на „Горка чаша кџаз Лазара...“, т. е. прво печатење доживеа дури 1952 година, макар што прва изведба можеше да доживее и непосредно по составувањето, во времето кога Џинот со своите ученици ги изведуваше своите драмски обиди во Скопје.

Низа биографски податоци за Џинот и извесна слика на ситуацијата во Скопје и во Велес во средината на шестата деценија на минатиот век донесе писмото на Џинот, пишувано во Скопје во 1856 година и упатено во Белград до Друштвото српске словесности, што го објавив во прилогот: „Биографски прилог за запознавањето на Џинот. — Едно автобиографско писмо на Џинот од 1856 година“⁴⁾, а убава слика за душевната расположба на Џинот во тоа време ни дадоа двете

²⁾ Х. Поленакoвиќ, Една необјавена стихотворба на Јордан Хаџи Константинов (Џинот), Нов ден, IV, бр. 6, Скопје, 1948; прелечатено во мојата книга: Страници од македонската книжевност, Скопје, 1952, 132—152.

³⁾ Х. Поленакoвиќ, Драмските обиди на Џинот, Современост, II, бр. 7—8, Скопје, 1952.

⁴⁾ Објавено во Годишен зборник на Филозофскиот факултет во Скопје, книга VII, Скопје, 1954, 61—67.

збирки од мисли, што го мачеле прогонуваниот борец да ги стави на хартија и да побара начин да ги објави, па и нив, како и претходните материјали, ги испратил во Белград, за да се напечатат. И судбината на овие размислувања на Џинот за човекот и за смислата на живеењето беше еднаква со таа на стихотворбата, на драмската творба... Дури во прилогот „Две збирки од афоризми на Џинот“⁵⁾ мислите на македонскиот филозоф“, наш Тредјаковски“, какошто го викаа скопјаните, можеа да станат достапни на поширокиот круг читатели.

Низа писма од Џинот најдоа свое место во прилогот на Климе Џамбазов: „Борбата на Џиног за скопското народно училиште (1848—1857)“⁶⁾. Во тие писма, покрај податоци за настојувањата на Џинот да набави разни школски книги од Србија за скопското училиште, наоѓаме и корисни материјали за осветлување животниот пат на Џинот.

Најобемната досега позната збирка од писма, дописи и преписи на книжевно-историски споменици направени од Џинот, ја објавив во книгата: „Кореспонденцијата на Јордан Хаџи Константинов-Џинот со Друштво српске словесности“⁷⁾. Материјалите што ги носат во себе писмата и дописите на Џинот претставуваат значаен извор за запознавањето со општествените, политичките, културните прилики во Македонија во петтата-седмата деценија на минатиот век. Овие материјали во многу го осветлуваат и трнливиот пат на борбениот Јордан Хаџи Константинов-Џинот.

„Снабдувањето Скопското училиште на Џинот со учебници“⁸⁾ е насловот на трудот од Климе Џамбазов, којшто во насловот ја носи содржината на написот. Неколките писма и претставки на Џинот упатувани во Белград до Министерството за просвета на Србија се сведоштво за напорите што ги чинел Џинот да го снабди своето школо со потребни учебници.

Корисни соопштеностија за последните денови од животот на Џинот, за опаѓањето на неговите физички сили и за знатната пратка од 24 ракописи испратени-продадени на Народната библиотека во Белград во текот на 1880 година содржи писмото на Џинот од 27 мај 1880 година, пишувано во Велес, а публикувано во прилогот на д-р Ѓорѓи Шоптрајанов: „Неколку нови документи за библиотеката на Џинот“⁹⁾.

На крајот, неодамна објавив едно писмо на Џинот од 1875 година што имало интересна судбина, бидејќи испратено до Белград, тоа, во нашево време, било упатено во Париз, па оттаму се вратило назад во Скопје. Ова писмо го објавив во написот: „Необичен пат на писмо

⁵⁾ Х. Поленаковиќ, Две збирки од афоризми на Џинот, Годишен зборник на Филозофскиот факултет во Скопје, книга VII, Скопје, 1954, 69—78.

⁶⁾ Објавено во Просветно дело, Скопје, 1954, бр. 568—590.

⁷⁾ Х. Поленаковиќ, Кореспонденцијата на Јордан Хаџи Константинов-Џинот со Друштво српске словесности, издание на Филозофски факултет во Скопје, едисијата „Материјали“, книга 2, Скопје, 1955.

⁸⁾ Објавен во Просветно дело за 1955, бр. 1—2, 87—96.

⁹⁾ Објавено во Библиотечарска искра, Скопје, 1955, бр. 2, 29—42.

од Џинот¹⁰⁾. Како и останатите писма на Џинот и ова писмо содржи, покрај некои податоци за неговата биографија, и повеќе размислувања за тоа што е и каков е човекот.

II

Освен првото писмо на Џинот, што го публикува Д. Мишев, а беше најдено во Велес, сите останати писма и дописи, како и книжевни состави на Џинот, се наоѓаат во разни архиви во Белград.

Познато е меѓутоа дека извесни материјали од Џинот се пазат и во некои софиски архиви. Поодамна кај себе имам некои копии од писма на Џинот, што се наоѓаат во софиските архиви, но коишто се толку лошо копирани — тоа пред сè доаѓа поради фактот што се оригиналите многу лошо запазени — што е потребно проверување на материјалите во оригиналот. Станува збор за неколку писма од Џинот пишувани во времето на прогоните од страна на велешкиот митрополит, кога се криел во манастирот св. Јован Ветерско, од каде се и испратени писмата. Додека не ми се даде можност да ги проучам оригиналите, овие писма, што сум ги добил со љубезноста на д-р Александар Спасов, не ќе можам да ги публикувам.

Во меѓувремето, на четири писма од Џинот, што се пазат во Народната библиотека во Софија, ми обрна внимание Блаже Ристовски, лектор за македонски јазик и книжевност на Филозофскиот Факултет во Љубљана, за што и по овој пат му заблагодарувам. — Преку Народната и универзитетска библиотека од Скопје се добија од Софија микрофилмови од писмата на Џинот. Во архивот на Софијската народна библиотека писмата на Џинот се заведени под сигнатура П. А. 3021—3024. Сите четири писма се пишувани во Велес во текот на 1876—1878 година. Упатени се до некој Азетон(?) или Антоние Ахчиев, во Скопје. На архивот ги предал познатиот фолклорист А. П. Стоилов, во 1926 год.

1

Првото писмо од Џинот пишувано е на 30 август 1876 година и гласи:

„Господине мой,

Имањх околo 3000 приятели само богати чoвeцy oт кoи oтвaј нeкoи живaт a другy изумрeхa и гy нeмa; oт сирoмaси oщe 12000 приятели имaлъ сaмъ a ученицy мoжe дo 5000, oт нивъ имa трoвoцy, зaнaтчи и дeнгyбцy кoи и нa злo хoдaтъ, пa нeкoи сумъ гy зaбoрaвилъ, гдѣ дa сe явимъ или грaжданинъ или сeлyкъ тoкo щe ми сe пoкaжe дa e былъ мoй ученикъ. Нaйпoслe тeбe тe дoбихъ зa мoй прiятeлъ, нe дa ядамъ, oтъ тeбe зaщo сaмъ нaядeнъ нaситeнъ и въ сe дoбръ кaктo мe

¹⁰⁾ Публикувано во Културен живот, Скопје, 1963, бр. 2, 29—30.

знае все светъ. Ты си човекъ простъ, безъ злоба, вси те ядатъ зато на тебе бехъ се оставилъ за да имамъ едно добро прибѣжище, и гдѣ да идамъ, нешто що имамъ отъ Бога ще умрамъ ли, ще живамъ ли, ту да остане, ако ти отъ това що имамъ не отбирашъ, може да дойде време твое дѣте да отбере. Но враждебни (страна 2) цыте и завидливите съ силны клеветы не оставиха да видите отъ мене заплата за ваша привержена и искренна услуга, изложиха мене. Буди нищо на велешаны срдце не ми дава да оставамъ за това на махалото гдѣ седишъ въ чколото искамъ да оставамъ, за последната пріятелщина која я показаха за мене, отидоха до цѣрны како гаровина владыка да го молатъ да ме забрени, а тои още повече огинь запали. Та за това твѣ мои последны пріатели не забравамъ. Па и оны ако нещатъ очи, рай и светлостъ ще си седимъ на само въ една кука со кирія или може да си купимъ една къщичка въ Скопѣ. Защо времето прилега да се смири и никој не ще може никого да дира.

Видимъ ви да сте истинали отъ любовта која я имахте върху мене. имате и право: зашто простотата скоро охлаждава; а па отъ друга страна вы много се трудите, работите, и алищѣверишо човека го прави да истине отъ свой пріатели. Кокошката кога много яде, не носи яйца (страна 3). Чудимъ се како скоро ме заборавихте. Азъ отъ ваше господство нищо неискамъ, ни яденѣ, ни пиенѣ, ни да ми пракяшъ що годе. Не ти пракямъ писма да ми дадешъ яденѣ, но да ти дадамъ яденѣ и честь. Затова ти пракямъ писма, за добрина, любовь, миръ и Христово братство и истинно до смерти братство.

Но будучи ви сте въ добро иманѣ да Богъ даде до вѣка тако добро да budete, но ме заборавихте, мислите човекъ има нешто вѣчно. Едно време Х. Георе т. е. Пискуль Георе се именуваше: бехъ му пишаль на смехъ како сумъ въ голема мука и се крѣямъ, да ми спомогнешъ зашто нема хаиръ отъ мене. Тако тој найвеликъ ревнитель чудесенъ пріатель се отрица отъ мене, и нещаль ни да пріима здраво живо. Тако сега и ви правите. Само въ дробро (?) пріатель, е, конъ назобенъ отъ ечмень. въ нужда се познава пріатель. Азъ да имахъ хиляды работи, написвамъ (страна 4) пріателю, Богъ да не ми остави да се унуждамъ отъ пріатели!

Овая недѣля азъ сумъ исчиталь 360 листовѣ слова и поученія, и дѣцата сумъ гы училъ граматика, всеобщая Исторія, цѣрковная исторія, Географія и числителница, и 3 писма за пріатели сумъ писалъ и пріатели первенцы на разговоръ ми идатъ, и новине сумъ прочель и пакъ сумъ нашель време и вамъ да ви пишемъ за любовь.

вашъ доследни

Братъ J. X. Константиновъ

Я аинахилукъ не знамъ.

30 августъ 1876

Велесь

Поздравя сестрите ми Костадинка и Петра и старицата и сина ти твои и мой.

Сигнатура на писмото: П. А. 3021. На четвртата страна од писмото Инв. №9652. Писмото е доста оштетено од влага и од големите печати на Архивот на бугарското возрождане.

Второто писмо е пишувано на 5 јун 1877 година, во Велес, „въ дома“ и упатено е до спомнатиот пријател на Цинот.

Писмото гласи:

„Нај милій ми Брате!

На п /29 месеца приимахъ едно ваше писмо отъ 22/ п. и весма ся зарадвахъ. Но чудимъ се зашто закаснявате и наскоро не ми писвате да ви знамъ що правите, и како сте дома?

Азъ ви зная съ вси домашны челадь за священна сродность и выше отъ сродны, и чини ми се да самъ ви до смрть и после смрть вашъ братъ.

Азъ видејки се гонетъ и завиденъ и обклеветенъ отъ наши со-братія хрїстіяны и предаденъ на турцы; немајки на сегашно време да се плачаиъ; и да си искажемъ що ме оглодали и обрали, чекамъ времето, кое ще се поправи и нареди за спокойствието на народыте; дома си седимъ и сега на ова притесненіе си молимъ Богу и за мене, и за враговете ни и понапредъ отъ всичко молимъ се за царя нашего.

Току да се смири ще си дойдамы и мыслимъ всекой зло що правы в зло ще умре, и що ме обираха и не ми платиха ще се исушить.

У насъ е голема врукина, но търпимъ, весело, сладко и наспано си живимъ и молимъ се Богу на вси добро да даде. (страна 2)

Овде некия много върна дождъ. —

Искамъ да ти истълковамъ „Слава вышнихъ“, но сега въ вруки-ната, немахъ време да боравамъ съ слободны и обширны умъ, но въ некој день отрадны може да ви испишемъ. — Молимъ Бога, да ме крепи и да ме чува отъ плотьта, дїаволтъ и Миратъ т. е. отъ моето тѣло, отъ высокослепоуміето, отъ лажата, отъ пожеланията, отъ лѣността, отъ пїанството васъ вінско, мене отъ — греховно.

Почитаваши ли Бога? тогава ще почитавашъ все светъ, лошы и добры како самага Бога.

Непочитавашли лошыте како добрыте? ты и Бога непочитаваши и слепо живиши.

Колко гоненій и злины сотворили човецы врзъ мене, все за мое добро е было; промыслата Божія е заповѣдвала за мое добро.

Мысли за твоеите грехове, никогда не ще може човечката злоба да тя побѣды.

Всички васъ поздравявамъ отъ искренно сърдце.

Вашъ учитель

полнь добро Јорданъ Х. Константиновъ

5 Јунъ 1877

Велесъ
въ дома.”

Сигнатура на писмото: П. А. 3023. На втората страна од писмото
Инв. № 9654.

3

Третото писмо пишувано е на 1 јули 1877 година во Велес и упатено е до истиот пријател на Џинот.

Писмото гласи:

1. јуль 1877 Велесъ

„Пријателю мой,

1. Господь нашъ Исусъ Христосъ Синь Божій призва дванаесете апостоли ученицы свои, даде имъ власть на духовете нечисти, што да ги изгонятъ, и да исцелявать всяка неволя и всяка болезнь.

2. На дванадесете апостоли имената се: Първый Симонъ, който се нарица Петерь, и Андрија братъ му; Яковъ Зеведеевъ, и Иоаннь братъ му.

3. Филиппъ и Вартоломей: Дома, и Матдей мытаръ (юмрукчія); Яковъ Алфеевъ, и Леввей, нареченный Даддей;

4. Симонъ Кананить, и Јуда Искаріотскій, който и го предаде. Евангеліе отъ Маттея.

ТЪЛКОВАНИЕ

Апостолъ е греческа речъ, која се каже Посланикъ. Посланы были дванадесетъ апостли да изгонявать злыте и нечисти духове или, бѣсове, и да исцѣлывать, всякаквы недугы (невољи) и болестины. Тако и всякъ православенъ Християнинъ е посланъ въ святое крещеніе и дава му се власть и вѣра отъ Христа Спасителя да изгонява отъ себе духовете нечисти, и всяка неволя и болестъ.

Кои са твѣя демоны? Коя е твѣя власть и сила? Кои са твѣя болести и недугы? Како иска да се исцѣлывать?

Духове или демоны нечисти са: Плотските страсти, т. е. блудството, пѣнството, обяденіето, невоздържаніето, лени (стр. 2) востыта, раскошностьта, прекомера трошенѣто, скотската любовь, содомство и гоморство, т. е. мужеложство, преко естество съ женыте содомство и т. д.

Болести са: Завистыта, ненавистыта, Гордостыта, високоуміето, злобата, хулбата, омразата, подстреканіето, между си нелюбовыта, нестроеніето, небратолюбіето, несогласіето, тарафать, клеветыте, заслепленіето на простите, убійството на училищата и дѣцата, инатотъ и т. д.

Недугы, т. е. раны различны на църквата святая. Разореніе на священниците т. е. Духовный чинъ или всички хоръ црковный, Еретицы, расколницы протестаны, Слеповѣрцы т. е. това не е нищо, онова не е нищо, това е отъ святы Отцы отъ човецы, червливы и недосолены християны, недокрстены чеда, безъ чисто срдце священство и т. д.

Ето брате нашыте злы и нечисти духове, недугы и болести.

Вси мы сме апостолы и имаме власть отъ Спасителя, да ги гониме, да (страна 3) се лечиме. Съ ощо, съ покаяніе, съ исповѣданіе, съ литургія, съ молитвы, съ святое Причещеніе, съ умъ съ здравъ разумъ, съ права вѣра, съ любовь, съ добро ученіе кое е соль и светъ отъ святаго Духа, кое е полно благодети, съ Исуса Христа.

Видиш ли брате, какъ Господь нашъ Исус Христосъ на вси апостоли равенъ даръ имъ е далъ надъ Духовете нечисти и на болестиньте? Но кога е ходилъ ведно съ нихъ Юда Предателътъ не са могли да изгоняватъ никаковъ духъ, и не са могли да исцѣлватъ никаква болестъ недуга. Защо е былъ съ нихъ Юда, клеветникътъ и Предателътъ Господень. Тако вы не ще можете да си изгоните изпомежду васъ злыте Духове — демонь — злыте наравы и привички, и не можете да са исцѣлите отъ болестъта ви що е влезла въ общината ви и въ священството ви; защо имате си Юды, предатели, клеветници, законопреступници, развратници, святотатци и темянѣтъ що го (страна 4) ядатъ отъ църквите и отъ манастирыте и т. д. — всекое средство имаме да ни помилуе Богъ, и вси християны са помазаници Христовы, но сами бегать отъ свой даръ и от(?) всичко Христово добро.

Отъ трѣхъ грозіе не може да буде, ни па от репіе смоквы. Отъ злы и святотатци и отъ недоучены и неучены добро не бива. На песък куѣна се не зыда; въ трѣхъ семе хлебно се не сѣе; предъ араміи пары се не броятъ; човекъ пѣяница вино не може да чува; безочи човекъ путь не може да показва. Кой нема вѣра въ срдето и Бога нема въ душата, вѣрата борави и себе се упропяства.

Мысли кога читашъ ова писмо и самъ себе се суди и буди.

Надѣме се за вси за общо добро, и ке си дойдемъ право дома за последната ми животь, а вещь ще изчезнатъ гонителите и лапачите и убийциите на сиротинските чада.

Вашъ учитель

Йорданъ Х. КОНСТАНТИНОВ

Сигнатура на писмото: П. А. 3022. На четвртата страна од писмото Инв № 9653. Како и претходното писмо и ова е доста оштетено од влага и од големите печати на Архивот на бугарското възраждане.

4

Четвртото писмо од Цинот пишувано е на 22 октомври 1878, во Велес, и упатено е до некој Антоние, што е именуван во додатокот на писмото.

Ова писмо гласи:

„Милій ми Брате,

Има време отъ какъ чекамъ отъ честа ви писмо, чекамъ но нема да ми пратите.

Азъ беѣхъ ви испратилъ писмо но велешани, по хиляды пути сумъ ви казалъ що са — кога ли назадъ измрчено ми го донесоха. Питамъ ги защо? Заборавихме да го дадеме. Отъ мука место не ме е собирало! Та за това прекратихъ да писвамъ.

Друго ме уплаши времето; турците още како що си знаятъ и ткаятъ, тамо вамо (два реда излебени, не можат да се прочитаат).

Зато още чекамъ и не идамъ тамо, зашто не знамъ што ме чека.

Азъ човекъ несемъ со една книжка и едни дисаги, токо да станамъ и гдѣ искамъ да ходимъ и назадъ (страна 2) да се враќамъ. Знаете какъ стануе — лѣто ми е скупо? И това не гледамъ, но ако ме обклевети некој, та за инатъ турците да ме враќаатъ назадъ! Ето ова го мисламъ, и чекамъ още мало време, негли ще се посмири.

Сега искамъ да летнемъ та да си дојдамъ, но се сумѣвамъ.

Отъ свјака страна ме зоватъ и ме уверјаватъ да се не боимъ, но азъ стоимъ уплашенъ, зашто петъ товари вещи съ колај не ся преносјатъ.

Ако е тамо мирно, научи се от Мустафа, и пиши ми за все, и ще има ли 10—15 дѣца да учамъ? Тогај е сигурно моето (тамо) седењ.

Поздравля вамъ вси пріатели. Има вѣчь четыри недѣли все читамъ свјатыи кнѣги и мудры списатели: Теофраста, Антифона, Антистена, Ливаніа, Илеа, Дипарха, Андокиди, Лисіа, Платона, Исократа, Демостена; С. С. Јоана Златоуста Маргарити т. е. Жемчугы (бисеры) Гры (страна 3) горія Назіанцина, Василя великаго, Ефреема Сирина, Дионисія Јеромонаха, Анастасія Синайтского, С. Максима Мудраго, Дамаскина Монаха Каменскаго, Теофила Мудрейшаго, Симеона Новаго Богослова и Атанасія великаго. Чудны Божествены премудрости и науки. Човекъ кога чита в нихъ, чини му се да е въ ново Небо и нова земя и отъ радость ни поуците може да плаче зашто се е родиль и грехъ и може да се радуе зашто е блаженъ ако се просвети и да стане како е правилото на човечеството.

Ј. Х. Константиновъ
Скоро ще си дојдамъ

22. октоврій 1878
Велесъ

Отговоръ ще давамъ за вси деца до сега што учамъ, Богъ ще ме суди! (страна 4)

Брате Антоніе,

Незнаемъ писмо, та да ти кажамъ моето сѣрдце и душа. Незнаешъ самъ да читашъ, та да ти писвамъ што искамъ. Незнаешъ да писвишъ, та по твоя воля што искашъ да ми пишешъ.

Сега што искамъ да ти пишемъ несмеемъ, зашто другъ ке ти го прочети и онъ какъ иска ке ти каже. Ако е добръ добро. Ја ако (деен ред избледен).

Ја, брате мой, сумъ въ неучены люды, кои неможатъ ни дури да умратъ да познаятъ што е човекъ ученъ. Между триѣ сумъ живиль до сега. (Понатаму два збора, до крајот на редот, и следниот ред оштетени избледени). . . . то. Още кнѣги нема ни още граматика нема и това што има е нула спроти другы народы. Само с бугарски ученъ човекъ неможе да буде. Та отъ Велесъ и Скопѣ, Щипъ и Прилепъ и т. д. и т. д. нема послепы.

Ј. Х. К.

На левата маргина, од горе на доле! Скоро ще си дојда и ще ти прата хаберъ да дојдешъ да ме земешъ.... (избледено) още 10 деца... да ги учиме.

Сигнатура на писмото: П А. 3024. На четвртата страна од писмото: Инв. Но 9655. Посмово е доста оштетено од влага и од големите печати од Архивот каде се чувале.

5

Како и во останатите писма од Цинот — што се порано објавени — и во овие писма правописот е истиот. И во овие писма Цинот ги употребува буквите — j и ħ од српската азбука. Наместа писмата се оштетени од влага и од големите печати на Архивот на бугарското возрождение.

Во првото писмо, како што се гледа, се наоѓаат низа податоци од животот на борбениот учител Цинот и за неговите односи со велешаните; тука ги наоѓаме и неговите размислувања за животот и човештината, еден од постојаните елементи што се среќава во целата негова кореспонденција. Во ова писмо наоѓаме повторени изјави за неговото незадоволство со велешаните, за намерата својата богата библиотека да ја остави на школата од маалото во кое што живеел пријателот на Цинот (во Скопје). Писмово содржи уште низа податоци од коишто дознавме нешто поодредено за неговата намера да го напушти дефинитивно Велес и да си купи куќа во Скопје. Во ова време, кога го напишал ова писмо, Цинот сè уште ја обавувал учителската дејност, при тоа постојано читајќи разни „слова“ и „пученија“.

Второто писмо на Цинот исто така, како и првото, донесува, некои податоци за неговата тогашна ситуација и за прогоните на коишто бил изложен од страна на сограѓаните и оптужбите против него пред Турците. Во писмото на Цинот му навестува на пријателот, дека бил спреман да му го протолкува текстот на „Слава во вишних“, но тоа ќе го сторел подоцна, бидејќи врукината му здодевала да се зафати со таква работа.

Во третото писмо, во почетокот, се дава дел од евангелието по Матеја во македонски превод. Може да се претпостави дека станува збор за превод што го сторил Цинот, со што добиваме уште еден обид за преведувањена евангелието на македонски јазик (по Д. Миладинов, П. Божигропски, Кониковското). Преводот на Цинот е верен на оригиналот. Како што писмово започнува со евангелиски текст, така тоа и продолжува во морализаторски тон. Значаен е крајот на писмото, каде Цинот дава неколку убави афоризми, како што се овие: „Од трње грозје не може да буде, ни па от репје смокви“, „На пес'к куќа не се зида“, „В трње семе хлебно не се сее“, „Без очи човек пут не може да показва“ и др. Со овие афоризми се зголемува бројот на афоризмите на Цинот. Симпатична е иако полна со идеализам — последната реченица на Цинат: неговата вера дека се

ближело времето, кога „ште исчезнат гонителите и лапачите и убијците на сиротинските чада“.

Последното писмо на Џинот — е секако воопште едно од последните писма што истекло од перото на борбениот и намачениот учител — ни донесува податоци за тоа дека неговата пошта ја оштетувале некои велешани и дека неа ја добивал со задоцнување. Инаку воените настани од тоа време, го застрашувале, бидејќи Турците „оште како што си знајат и ткајат“. Во писмово Џинот ја изнесува и својата желба да се пресели во Скоје, но нему му се јасни тешкотиите што го спречувале ова преселување во времето на војната. Во писмово Џинот ни дава да дознаеме и за големината на неговата библиотека и за стравот, ако тргне од Велес за Скопје, да не би Турците да го вратат назад. Мислејќи постојано на преселувањето, Џинот го праша скопскиот пријател, дали во Скопје ќе може да смета на група од 10—15 ученици, со што би се обезбедила неговата егзистенција. Последниот месец Џинот се занимавал со читање на „свјати книги и мудри списатели“; чишто имиња ги споменува во писмото. — Во додатокот на писмото, растажен, се жали нека сограѓаните не го разбрале и дека тоа го нагонува да се приготвува да отпатува со Антоние, — неговиот пријател, кому сите писма ги упатил, — штом тој дојде по него, да го земе.

H. Polenaković

QUELQUES LETTRES NON PUBLIÉES DE JORDAN DŽINOT

RESUME

Aux nombreuses lettres de Jordan Hadži Konstantinov-Džinot, le promoteur bien connu du renouveau national macédonien, dont on parle dans l'introduction à cette contribution, l'auteur ajoute quatre autres lettres, écrites à Veles de 1876 à 1878, qui jusqu'ici non pas été publiées. Comme toutes les lettres de Džinot, celles-ci ont un caractère autobiographique. Il y parle de l'attitude hostile de certains gens de Veles à son égard, de son intention de quitter Veles, de son intérêt constant pour les écrivains ecclésiastiques et les classiques. On y trouve aussi de nombreux aphorismes.